

Davant la crisi econòmica

Agustí Cortés Soriano

bisbe de Sant Feliu de Llobregat

Carta pastoral del 6 de desembre de 2008

DES DE FA UNS MESOS SEGUIM amb profunda preocupació la marxa de l'economia i dels seus efectes en la vida de la societat, de les famílies i de les persones. Ha estat una preocupació, que cada cop ha anat refermant-nos en la necessitat de dir una paraula en nom de la nostra Església diocesana, per als fidels i per a tothom qui vulgui escoltar.

A hores d'ara no cal fer una descripció gaire extensa dels efectes de la crisi econòmica. Els tenim ben a prop, amb les seves manifestacions més punyents: el continu augment dels acomiadaments i de l'atur, el tancament d'empreses, les famílies que tenen dificultats per cobrir les necessitats més vitals, la precarietat laboral... Davant aquesta situació la nostra consciència cristiana no pot restar indiferent, en tant que constitueix un profund sofriment humà, i demana una interpretació i un compromís moral des de la fe. Després d'haver escoltat veus autoritzades de cristians inserits en el món laboral i econòmic, aprofitant diferents informes sobre el cas, i amb la voluntat de fer un discerniment a la llum de l'Evangeli, creiem poder oferir-vos les següents consideracions.

1. Les causes de la crisi les podem trobar, tant en el camp pròpiament econòmic i tècnic, com en l'àmbit de la conducta humana responsable, sigui política, sigui individual o personal. L'Església no té altra paraula més que el missatge moral evangèlic aplicat a les qüestions socials, és a dir, el que coneixem per «Doctrina Social de

l'Església». Per això, si parla sobre la crisi, no és perquè tingui una solució tècnica, sinó perquè la crisi és també un fet moral, ja que ha estat provocada per conductes humanes lliures i, per tant, moralment responsables.

2. Cada dia coneixem noves anàlisis de la crisi. Ens parlen d'uns primers símptomes, que ja es manifestaven, si més no al nostre país, fa uns cinc o sis anys en l'àmbit de l'economia real, amb la forta davallada de la productivitat, la pujada dels preus i el desplaçament de la major part de la inversió al camp de la pura especulació, especialment al camp immobiliari. Aquesta especulació ha trobat dos aliats ben eficaços, per una banda, en l'ambició i l'optimisme sense fre de productors i consumidors i, per l'altra, en el sector financer, que, mirant de guanyar clients i bons resultats, ha facilitat préstecs aparentment molt beneficiosos. El sector financer, oblidant la seva pròpia finalitat, ocupa així el centre de l'economia o, com ha dit algú, «s'ha centrat en si mateix»: la gent perd la por de l'endeutament i s'endinsa en un procés continu de despeses de tot tipus, en funció, no de les veritables necessitats i dels diners que ja es tenen, sinó dels que es poden rebre fàcilment mitjançant els préstecs bancaris. Alhora els mateixos bancs funcionen de manera semblant, vivint dels préstecs interbancaris d'àmbit local i, sobretot, internacional. D'aquesta manera, la «confiança» d'uns i altres, amb mútua interdependència en tots els àmbits, esdevé la clau de la subsistència econòmica. Una confiança molt feble, tant més que, en l'àmbit internacional, el control sobre aquest tipus d'operacions és pràcticament nul.

3. Ha arribat el moment en el qual, aquesta confiança ha fet fallida. S'ha posat de manifest que hi ha un falsejament bàsic, pel que fa al guany i la riquesa real: sota una acceleració espectacular del progrés econòmic, trobem una pobresa real, perquè de debò no s'ha accelerat la riquesa, sinó el risc. I pitjor encara: la riquesa fictícia ha seduït també els més pobres i n'ha fabricat de nous. De fet, la distància entre rics i pobres no deixa d'augmentar i els qui tenien al seu abast la capacitat de maneig dels diners s'han anat enriquint mitjançant l'engany i l'explotació dels particulars o petits inversors. Ho tenien fàcil, perquè aquests també han cedit irreflexivament a les promeses de

Si [l'Església] parla de la crisi no és perquè tingui una solució tècnica, sinó perquè la crisi és també un fet moral, que ha estat provocada per conductes humanes lliures i, per tant, moralment responsables.

guanys immediats i ràpids i al consum compulsiu. Ara, a més, la davallada de la demanda ha causat acomiadaments o fallida d'empreses, que en definitiva acaben en pobreses reals i tragèdies humanes.

4. El fet que el fenomen tingui el seu origen també en causes d'àmbit internacional, fa que el problema s'hagi de considerar en el marc de la globalització. El rol dels mercats financers és cada cop més decisiu i central, amb dimensions planetàries, fruit de la liberalització d'intercanvis, de la circulació de capitals i de l'aplicació de les noves tecnologies (cf. *Compendi de Doctrina Social de l'Església*, 361). Aquest increment de la mobilitat ha augmentat el risc de crisi financera. «El desenvolupament de les finances, les transaccions de les quals han superat de llarg el volum de les reals, corren el risc de seguir una lògica cada vegada més autoreferencial, sense cap connexió amb la base real de la economia» (*Compendi de la Doctrina Social de l'Església*, 368). És talment el que ha passat. Una globalització que avui ens presenta el seu vessant més negatiu: un cop més, són els països pobres els que més en pateixen les conseqüències, entre altres motius, per la configuració fortament asimètrica del sistema financer internacional (només els països rics són protagonistes dels seus processos) i perquè no disposen de recursos socials per a apaivagar la pobresa i la fam.

5. Una visió cristiana de la situació demana aplicar alguns principis fonamentals de la Doctrina Social de l'Església:

a) Pot ser que la crisi sigui deguda directament a allò que Joan Pau II anomenava «mecanismes econòmics, financers i socials injusts», o fins i tot «estructures de pecat» (*Sollicitudo rei socialis*, 16. 36-37, 39). Però també hem de reconèixer que aquests mecanismes i estructures són obra nostra i, per altra banda, que no hi ha cap sistema que pugui garantir la plena justícia si nó és comptant amb la conduc-

De fet, la distància entre rics i pobres no deixa d'augmentar i els qui tenien al seu abast la capacitat de maneig dels diners s'han anat enriquint mitjançant l'engany i l'explotació dels particulars o petits inversors.

ta moral justa i responsable. És per això que tothom, cadascú en el seu àmbit, s'ha de sentir implicat en la crisi.

b) En aquest sentit, cal reconèixer que una causa pregona de la crisi ha estat la recerca en l'activitat econòmica i financera d'un benefici injust i radicalment abusiu, que mereix la denúncia moral, ateses les seves conseqüències socials: «Tots el qui en el comerç o en el finançament fan servir pràctiques d'usura que provoquen la fam i la mort dels seus germans en humanitat, cometen indirectament un homicidi, que els és imputable» (*Catecisme de l'Església Catòlica*, 2269).

c) La crisi és essencialment financera. Però dels recursos financers hem d'afirmar el que diem del capital com a factor de producció: en primer lloc, que sempre ha de tenir una dimensió social i s'han de cercar i disposar mirant el bé comú; a més, que la seva finalitat no és altra que servir a la producció de béns reals; i que, en definitiva, dins el procés de producció, s'han de subordinar, com a instrument que són, al treball o «factor humà», que és la causa primera de la producció (Joan Pau II, *Laborem exercens*, 12).

d) La crisi és també, en el seu origen i les seves conseqüències, d'abast global. Hem d'aprofitar la mateixa globalització per a «globalitzar la solidaritat» envers les àrees més desfavorides (Joan Pau II, *Missatge per a la Jornada Mundial de la pau 1998*, 3). I això no es podrà fer sense la concurrència dels organismes internacionals, polítics, jurídics i econòmics, que no poden deixar el mercat financer només en mans de decisions, arbitràries i interessades exclusivament en els seus propis beneficis, dels agents econòmics (*Compendi de la Doctrina Social de l'Església*, 365-366). «A mesura que el sistema economicofinancer assoleix nivells més elevats de complexitat organitzativa i funcional, resulta més prioritari el deure de regular (democràticament) aquests proces-

A mesura que el sistema economicofinancer assoleix nivells més elevats de complexitat organitzativa i funcional, resulta més prioritari el deure de regular (democràticament) aquests processos i orientar-los a la consecució del bé comú de la família humana» (Compendi de Doctrina Social de l'Església, 371).

«... i orientar-los a la consecució del bé comú de la família humana» (Compendi de Doctrina Social de l'Església, 371).

e) Però està més a l'abast de la gran majoria de nosaltres accomplir el deure moral en l'àmbit de les nostres economies. Hem de practicar «virtuts econòmiques», com ara el realisme davant l'ambició esbojarrada, la transparència i l'honradesa en les nostres operacions comercials o financeres, l'endeutament en allò realment necessari i en funció de les possibilitats reals, fugir de l'especulació abusiva i en tot cas denunciar-la, evitar el consumisme compulsiu...

f) En definitiva, una mirada de conjunt i en profunditat ens descobreix l'arrel de la crisi econòmica en el greu i preocupant buit moral, que domina en tots els àmbits de la nostra vida. És el mateix buit moral el que fa que hom pugui especular sense escrúpols, o defraudar fiscalment, o matar la vida humana concebuda i no nascuda, o fer malbé la natura, pensant només en el propi benefici. Encara que les lleis, el mercat o la ciència i la tècnica econòmica ho permetin, no tot és legítim moralment. La pròpia conveniència o benefici particular no és la darrera norma moral, sinó allò que objectivament és bo i just.

És per això que, tant les causes com el remei de la crisi econòmica afecten àmbits profundament humans on l'ètica té un paper imprescindible, com ara l'educació, la convivència social, la cultura o la política. Els creients hem après de la Paraula de Déu que la inversió en justícia, honradesa, veritat, treball, creativitat humana, respecte, drets, fidelitat... és la inversió més rendible.

I encara avui, respirant l'ambient del Nadal, cal recordar una altra virtut absolutament necessària, que no demana cap altre endeuta-

Una mirada de conjunt i en profunditat ens descobreix l'arrel de la crisi econòmica en el greu i preocupant buit moral, que domina en tots els àmbits de la nostra vida.

ment que el d'un mateix: la solidaritat amb els més pobres. Tot i les dificultats econòmiques que tots patim, més que mai hem de ser solidaris amb els qui encara tenen menys recursos. Hem d'agrar el que avui està ja fent-se des de Càritas i altres organismes que actuen a prop dels més necessitats. Volem reproduir allò que ens recomana Jesús en l'Evangeli: «Us ho asseguro: tot allò que fèieu a un d'aquests germans meus més petits, a mi m'ho fèieu» (Mt 25, 40). L'Església ha de mostrar el seu rostre més compassiu a prop dels pares de família que han perdut la feina, que tenen dificultats per posar un plat a taula per als seus fills, els qui veuen el futur pròxim amb dificultat.

Que el Déu fet home, pobre nascut en la pobresa, us beneeixi amb l'abundor de la seva justícia i de la seva misericòrdia.